

Розвиток формату Чотиристороннього діалогу з безпеки (QUAD) як чинник формування нової безпекової ситуації в Індо-Тихоокеанському регіоні

В. В. Орлик, к. і. н., головний консультант відділу зовнішньої політики центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

12 березня ц.р. відбувся перший в історії саміт Чотиристороннього діалогу з безпеки (QUAD) за участі лідерів США, Австралії, Індії та Японії (в режимі онлайн).

Заявлена позитивна спрямованість нового альянсу на нейтралізацію глобальних викликів в Індо-Тихоокеанському регіоні (зміни клімату, пандемія COVID-19, регулювання ринку технологій і новітніх комунікацій, кібербезпеки тощо) не приховує очевидний «антикитайський» підтекст нового геополітичного утворення.

Під час роботи саміту було окреслено **чотири стратегічні напрямки співробітництва**, що відповідають інтересам учасників «квартету»:

- **безпека мореплавства** у Східному та Південно-Китайському морях та Індійському океані - особливе занепокоєння викликає будівництво КНР баз на спірних островах, територіальні претензії на японські острови Сенкаку, будівництво китайської морської бази на Папуа-Нова Гвінея у 120 милях від територіальних вод Австралії;
- **безпека логістичних ланцюгів**: постачання критично важливих товарів, зокрема, медичного призначення – розглядаються можливості створення спеціального механізму забезпечення вакцинами проти COVID-19 виробництва Індії за пільговими кредитами США, Японії та Австралії бідніших країн Південно-Східної Азії – з метою протидіяти «вакцинальній дипломатії» Китаю; питання поставок рідкоземельних металів, незамінних для високотехнологічних, у т.ч. оборонних виробництв, де контроль КНР над значною часткою світового ринку створює додатковий тиск;
- **забезпечення технологічних переваг**, особливо у сфері інформаційних та

телекомунікаційних технологій, освоєння космосу – незважаючи на першість Китаю в освоєнні 5G, країни QUAD мають намір зосередитися на розробці власних здобутків у даній сфері, зважаючи на «ризики» китайських технологій;

- **простір для дипломатичних ініціатив**, спрямованих на поглиблення взаємодії з державами регіону із використанням регіональних сталих зв'язків (Японія – як комунікатор з Камбоджею і М'янмою) та розвитку економічного співробітництва з АСЕАН, АТЕС та іншими структурами.

Питання **оборонного співробітництва** не було віднесено до переліку пріоритетних напрямків, проте у підсумковому комюніке підтверджено «загальне бачення вільного і відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», заявлено про готовність розвивати співробітництво у сфері безпеки з метою «зміцнення порядку, заснованого на міжнародному праві» та «відповідати на виклики у Східно-Китайському і Південно-Китайському морях».

Прем'єр-міністр **Індії** Нарендра Моді виступив з окремою заявою щодо QUAD, назвавши її «четвіркою глобального добра», готовою працювати заради просування «спільних цінностей і сприяння безпечному, стабільному й процвітаючому Індо-Тихоокеанському регіону. Такий крок Індії, яка формально не має союзницьких відносин із США та разом з КНР та РФ входить до Шанхайської організації співробітництва (ШОС), може свідчити про **перегляд Індією традиційного принципу «стратегічної автономності»**.

Це супроводжується низкою заяв індійських військових високопосадовців щодо необхідності серйозних змін у збройних силах Індії для протистояння загрозам з боку Китаю і Пакистану та підтримки розвитку військово-технічного співробітництва в рамках QUAD. Стримування Пекіна, поведінку якого індійська сторона відверто називає дедалі агресивнішою і такою, що **суперечить принципу «безпеки і зростання для всіх в регіоні»** (*security and growth for all in the region; SAGAR*) є основним мотивом змін зовнішньополітичної тактики Індії.

Практичною реалізацією цих заяв є організація на початку квітня ц.р. **спільних морських навчань держав QUAD** із залученням ВМС Франції у Бенгальській затоці, метою яких стане відпрацювання спільних дій для відсічі Китаю (першим успішним досвідом стали масштабні навчання «Malabar» у листопаді 2020 р.)

Для **США** розвиток такого формату партнерства з метою системної протидії КНР цілком вкладається в проголошений адміністрацією Джо Байдена план **повернення у світову політику через багатосторонні механізми**.

Демонстрацією відданості США «ідеї зміцнення союзів та співробітництва задля миру в Індо-Тихоокеанському регіоні», став візит державного секретаря США Ентоні Блінкена до Японії (15-18 березня ц.р.) та Південної Кореї. Цій же меті слугуватиме майбутній візит до Вашингтону (квітень) прем'єр-міністра Японії Йосіхіде Суга, який стане першим іноземним лідером, якого прийме президент Дж. Байден. Одночасно відбувається турне глави Пентагону Ллойда Остіна з візитами до Південної Кореї та Індії (16-21 березня ц.р.)¹.

¹ В Японії заплановано переговори Е.Блінкена і Л.Остіна в форматі "2+2" з японським міністром оборони

18 березня в. м Анкорідж (Аляска) держсекретар США Е.Блінкен і радник президента США з нацбезпеки Дж. Салліван проведуть консультації з главою МЗС КНР Ван І. Характерною є заява держдепартаменту, де наголошується, що ці консультації відбудуться *за ініціативою американської сторони* і є нагодою обговорити питання, що турбують США, та аспекти двостороннього співробітництва, але *ці переговори не є стратегічним діалогом*.

«Повернення» США у світову політику через Індо-Тихоокеанський регіон виглядає спробою здійснити «розворот в Азію» («Asian pivot»), декларований ще президентом Б.Обамою. З цією метою створено посаду «індо-тихоокеанського координатора» у Раді національної безпеки США, яку обійняв Курт Кемпбелл, один з архітекторів «розвороту в Азію».

Посилення уваги США до регіону Індійського океану як ще однієї арени протидії зростаючому впливу КНР, несе низку ризиків:

- питання щодо готовності оборонних спроможностей до забезпечення зобов'язань у регіоні, де немає усталених військових союзників, подібних до Японії і Австралії на Тихому океані;
- Можлива реакція Китаю, що може у відповідь посилити тиск на Тайвань, впливати на загострення проблеми ядерного потенціалу Північної Кореї;
- додаткові ресурси на посилення американської присутності в Індійському океані стануть відчутним тиском на економіку США, послаблену впливом пандемії, що негативно впливатиме на внутрішньополітичну ситуацію в країні.

З моменту першої спроби формалізації QUAD у середині 2000-х років безпековий ландшафт Індо-Тихоокеанського регіону радикально змінився. Зростаючі спроможності Китаю, темпи технологічного переоснащення й переозброєння китайської армії, зокрема ВМС, консолідували інтереси інших держав регіону.

Успішна реалізація формату QUAD продемонструє можливості американської дипломатії щодо *створення багаторівневого поля взаємодії* у геополітично складному регіоні: підтримка і розвиток давніх союзницьких відносин (Австралія, Японія та Південна Корея), партнерська взаємодія на умовах фактичного союзництва (Сінгапур та Тайвань) та налагодження безпекового співробітництва зі зростаючими акторами регіону (Індонезія, Малайзія та В'єтнам).

Особливе місце у цьому процесі посідає *залучення Індії*, що традиційно не вступала в жодні військові альянси, сповідуючи принцип «стратегічної автономності». Схвалення посилення американської присутності в океані, який донедавна Індія вважала винятково «своїм», може стати початком «визначального партнерства XXI століття».

Нобуо Кісі і главою МЗС Тосиміцу Мотегі в рамках консультативного комітету з питань безпеки США і Японії. Л.Остін відвідає також штаб Індо-Тихоокеанського командування ЗС США на Гавайях. 17-18 березня американські посадовці в Сеулі в аналогічному форматі проведуть переговори з главою МЗС Південної Кореї Чон Йй Йоном і з міністром оборони Сух Уком. Очікується узгодження нових умов перебування американського контингенту на Корейському п-ві (другий за чисельністю після Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні).

Наразі QUAD не претендує на статус військово-політичного союзу, не передбачає зобов'язань колективної безпеки учасникам. Наразі цей формат є платформою для широкого співробітництва у сфері безпеки в Індо-Тихоокеанському регіоні, забезпечення балансу сил у ньому і стримування багатопланового тиску з боку КНР.

Наступним кроком у цьому контексті може стати *більше включення США до регіональної економічної інтеграції*, що стане зміною політики попередньої адміністрації, яка припинила участь у ініційованій Америкою великій регіональній торговельній угоді – Транс-Тихоокеанського партнерства (*The Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership, CPTPP*).